

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 633

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

(2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1853)

4 ਜੁਲਾਈ, 2013

[ਟੀ. ਐੱਸ. ਠਾਕੁਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸੁਧਾ ਮਿਸਰਾ, ਜੇ. ਜੇ.]

(ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860-ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 307 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ 149- ਕਤਲ-ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼- ਗੈਰ ਕਨੂੰਨੀ ਇੱਕਠ- ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼-ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਹਮਲਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ-ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ-ਰੱਖਿਆ-ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂਜ਼ 12 ਅਤੇ 13 ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ-ਉਸ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਬੀ 'ਦੁਆਰਾ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਬੈਲਿਸਟਿਕਸ ਮਾਹਰ ਦੇ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ-' ਬੀ 'ਨੂੰ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।- ਪਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜ ਹੋਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਭਾਵ 'ਐੱਮ. ਜੀ ',' ਏ ',' ਜੇ 'ਅਤੇ 'ਆਰ' ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ' -ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਤਰਕ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਜੇ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਤਿੱਖੀ ਸੱਟਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ-ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਿਤ ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ-ਪਰ, ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 149 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਜ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਧਾਰਾ 149 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ., ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 149 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਜਾਂ 307 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ- ਧਾਰਾ 27 । ਪਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਕਥਿਤ ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

634 ਸਰਬਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਗੰਡਸੀ, ਕਿਰਪਾਨ ਅਤੇ ਡਾਂਗ ਵਰਗੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਏ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਤਾਕਤ ਦੁਆਰਾ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਉਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪੱਖ ਦੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਮੁਖਬਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ 11-ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਕੱਤੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ,

ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ 21 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਤਹਿਤ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਨੌਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ । ਅੱਠ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣ ਦਾ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 307 ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਅਤੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਤਹਿਤ ਕਤਲ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ। ਨੇਵਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਕਰਾਸ ਕੇਸ (ਮੁੱਖ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ) ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਹੱਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਹਨ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

ਜ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 319 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ ਦੇ

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

635

ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ (ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ੀ ਪੱਖ ਤੋਂ) ਨੌਂ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਛੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ No.1853 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਜ਼ਾ (ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪੱਖ) ਧਾਰਾ 307 ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਈ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ No.1855 ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ 2010 ਦੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 17-18 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ 2009 ਦੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2434-35 ਮਾਖਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ,

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: 1. ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ 2009 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਇਸ ਲਈ 2009 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1853

636 ਸਰਬਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

[2013] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਜਿਵੇਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਵਿਰੁੱਧ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। [ਪੈਰਾ 16] [649-ਏ-ਬੀ]

2. ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ 12-ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 13-ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਕਿ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਗਈ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਬਲਕਿ ਬੈਲਿਸਟਿਕਸ ਮਾਹਰ ਦੇ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਮਰਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਲਈ। [ਪੈਰਾ 28] [656-ਈ-ਜੀ]

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਉਰਫ ਅਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਬਨਾਮ ਐੱਮ. ਪੀ. ਰਾਜ (2004) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 224; ਬਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1975) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 511: 1975 (0) ਸਪਲਿ.ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 129 ਗਣੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ 2008 (11) ਸਕੇਲ 567; ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 643:2003 (2) ਸਪਲਿਊ. ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 35 ਅਤੇ ਉਗਾਰ ਅਹਿਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1965 ਐੱਸ. ਸੀ. 277-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

3. 1. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀਡਬਲਯੂ ਦੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੰਦੂਕਾਂ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਜਾਏ ਗਏ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਦਾਗੇ ਗਏ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਲ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

637

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੁੱਕੀਆਂ ਅਤੇ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਲੇ ਦੇ ਪੀਡਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰੰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਲਾਨ ਵੀ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਅਤਿਕਥਨੀਪੂਰਨ ਸੰਸਕਰਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 319 Cr.P.C ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੰਨੀ ਅਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਜੋ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ

ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸਤਗ਼ਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।[ਪੈਰਾ 29] [656-G-H; 657-A-F]

3. 2. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ)-ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ

ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀ/ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਹੋਰ ਸਨ। ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੇ ਇਸਤਗ਼ਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ

638

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ.

ਆਰ.

ਵਿਅਕਤੀ ਮਰ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਬੰਦੂਕਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਸਨ, ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਖਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਲੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ।[ਪੈਰਾ 30] [658-ਐਚ; 659-ਏ-ਡੀ]

4. ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਖੁਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਦਲਵੀਂ ਜਾਂ ਉਸਾਰੂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਗਠਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਉਹ ਕਾਰਜ ਹਨ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 33] [660-ਏ -ਸੀ]

ਬਲਾਦੀਨ ਅਤੇ ਹੋਰ. ਬਨਾਮ. ਰਾਜ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1956 ਐਸ. ਸੀ. 181;

ਮਾਸਾਲਟੀ. ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ। ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1965 ਐਸ. ਸੀ. 202:1964 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ 133 ਅਤੇ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਯੂ. ਪੀ. (1973) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 714:1973 ਵਿੱਚ (3) ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 571-ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਦੇਸ਼ੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੁਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਕਰਣ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੇਸ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇਸ਼ੀ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ। [ਪੈਰਾ 37] [662-ਸੀ-ਡੀ]

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

639

6. 1. ਇਹ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਧੜੇਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ

ਰੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਸਾਨ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਨੇਡਿਓਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 38] [662 - G-H; 663-A]

6. 2. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਆਮ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਲਜ਼ਾਮ ਕਿ ਉਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ, ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਖਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਪਰ, ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਰਥਾਤ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮੱਖਣ ਜੀ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਤਲ ਦਾ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 39,40] [663-8-E]

640

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

7. ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-12) ਅਤੇ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-13) ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 12) ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ @ਕਾਲੂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਡਾਂਗ ਮਾਰੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਚਰਨੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਮਾਰੀ। ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮੱਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਗੰਡਾਸੀ ਨਾਲ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਮੀ ਪੁੱਤਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਗੰਡਾਸੀ (ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰ) ਨਾਲ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਮਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਮਿਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਧਾਰਣ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਗਵਾਹ ਉੱਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਗਲਤੀ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 41] [663-G-H; 664-A-C]

8. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-11) ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਧਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਸ਼ਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 13) ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣਾਤਮਕ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਗਵਾਹ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ: ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 12) ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕੇਸ, ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ, ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਖਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗੈਰਕਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ।

ਅਸੈਂਬਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਰਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਜੋ ਬੀ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਥਿਤ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਾ 324 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਅਤੇ 379 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 42) [664-ਡੀ-ਐਚ; 665-ਏ]

9. ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਸਧਾਰਨ ਸਨ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਗੋਲੀ ਹਰਬੰਸ ਕੋਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੇ ਲਗਦੀ ਹੈ" [ਪੈਰਾ 44) (665-G-H; 666-A]

10. ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ) ਨਿੱਜੀ ਬਚਾਅ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਖੋਜ ਲਈ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਛੇ ਰਾਊਂਡ ਫਾਇਰਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਤੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰੁਕਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਤਾਂ

ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਬਾਰੇ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਲਝਣ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ।[ਪੈਰਾ 45] [666-0-GJ

11. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ: (i) 2009 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ No.1853 ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ Mo.hinder ਸਿੰਘ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; (ii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ 2009 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ No.1855 ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; (iii) ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ 2010 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 17-18 ਨੂੰ ਵੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।(iv) ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ 2009 ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਨੰ.2434-35 ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 46] [666-ਐਚ; 667-ਏ-ਡੀ]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ:

(2004) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 224	ਪੈਰਾ 20	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
1975 (0) ਸੱਪਲ ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 129	ਪੈਰਾ 21	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
2008 (11) ਐੱਸ. ਸੀ. ਏ. ਐੱਲ. ਈ. 567	ਪੈਰਾ 22	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
2003 (2) ਸਪੱਲ ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 35	ਪੈਰਾ 23	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1965 ਐੱਸ. ਸੀ. 277	ਪੈਰਾ 24	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1956 ਐੱਸ. ਸੀ. 181	ਪੈਰਾ 34	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
1964 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 133	ਪੈਰਾ 35	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

643

" ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ : ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ 2009 ਦਾ ਨੰ. 1853.

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 585-DB/04 ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 17.03.2009 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ. 2009 ਦਾ ਨੰ. 1855, 2010 ਦਾ 17-18 ਅਤੇ 2009 ਦਾ 2434-2435। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਰਿਸ਼ੀ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਕਵਾਲਜੀਤ ਕੋਚਰ, ਨੀਲਮ ਸੈਨੀ, ਕੁਸੁਮ ਚੌਧਰੀ, ਡੀ. ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਸੁਚਿਤਾ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਸਲਿਲ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ, ਰਾਜਕਿਰਨ ਵਤਸ, ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ, ਸੰਜੇ ਜੈਨ।

ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਿਤ ਮੁਦਗਲ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਟੀ. ਐੱਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

1. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 17 ਮਾਰਚ, 2009 ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 572-ਡੀ. ਬੀ. 2004, 603 - ਡੀ. ਬੀ.

2004, 2004 ਦਾ 646-ਡੀ. ਬੀ. ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ 2004 ਦੀ ਸੇਧ No.2410 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ 2004 ਦੀ 1362 ਐੱਸ.ਬੀ. ਅਤੇ 2004 ਦੀ 1388-ਐੱਸ. ਬੀ. ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ 2004 ਦੀ 585 ਡੀ.ਬੀ ਅਤੇ 2004 ਦੀ 1314-ਐੱਸ. ਬੀ. ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਸਿਰਫ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੱਦ ਤੱਕ।

2. ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰ. 412/3 ਮਈ, 2001 ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302,307,148 ਅਤੇ 149 ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25,27,54 ਅਤੇ 49 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਦਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਰਾਸ ਮਾਮਲਾ ਐਸ.ਸੀ.ਨੰ. 587/ਐਫ.ਟੀ.ਸੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਅਤੇ 23 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2004 ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ (ਐਡਹਾਕ), ਪਟਿਆਲਾ ਅੱਗੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

644

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ।

ਇਸ ਹੱਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

3. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 3 ਮਈ, 2001 ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 11) ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੰ. 412 ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 3 ਮਈ, 2001 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 4:30/5 ਵਜੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿੰਡ ਚੁਹਰਪੁਰ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਉਗਾਈ ਗਈ ਕਣਕ ਦੀ ਵਾਢੀ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ ਗੰਡਾਸੀ, ਕਿਰਪਾਨ ਅਤੇ ਡਾਂਗਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੀ ਵਾਢੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਬੰਦੂਕਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਾਰਟੀ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਗਏ। ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਭੀਡ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਾਰਟੀ ਸਮੇਤ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਮਨਦੀਪਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਢੀ ਦੇ ਜੋੜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਮਦਦ ਲਈ ਚੀਕਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ।

4. ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਰੌਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਇਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ, ਪਟਿਆਲਾ ਇਲਾਜ ਲਈ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ।

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

645

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਛੜੀਆਂ ਜਿਥੇ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਿਤ 2 ½ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ। ਗਿਰਦਾਵਰੀ/ਮਾਲੀਆ। ਜ਼ਮੀਨ ਸਬੰਧੀ ਐਂਟਰੀਆਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵੀ ਸਨ। ਹਮਲਾਵਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ।

5. ਘਟਨਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਕਰਣ 4 ਮਈ, 2001 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਰਾਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਐਸ. ਆਈ. ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ 2-3 ਮਈ, 2001 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। 3 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤਾਂ

ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਢੀ ਕੰਬਾਈਨ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਜੋ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਤੋਂ ਲੀਜ਼ ਉੱਤੇ ਲਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਉਗਾਈ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ੇਰਾ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੇਤਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 4 ਤੋਂ 5 ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਕੱਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ।

ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕ ਸੀ, ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੋਲੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਖੱਬੀ ਲੱਤ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ। ਪਰ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਦੀ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗ ਗਈ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਜ਼ੇਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਭੱਜਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕੀਤੀ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜ਼ੇਰਾ ਸਿੰਘ, ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਧਾਰਾ 307, 447, 379, 511, 148 ਅਤੇ 149 ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਧਾਰਾ 25, 27 ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ 54 ਅਤੇ 59 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

646

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

6. ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਵਰਜਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਖੂਨ ਦੇ ਧੱਬੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋ ਜਿੰਦਾ ਕਾਰਤੂਸ ਅਤੇ ਚੌਦਾਂ ਖਾਲੀ ਕਾਰਟਰਿਜ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੰਬਾਈਨ ਹਾਰਵੈਸਟਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇੰਜਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਕਿਰਪਾਨ, ਇੱਕ ਟੋਕਾ, ਇੱਕ ਗੰਡਸਾ, ਇੱਕ ਡਾਂਗ (ਲਾਠੀ), ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪਾਈਪ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੇਟੀ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ।

7. ਕੁੱਝ ਰਿਕਵਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਦੇਸ਼ੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੁਲਾਸਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ .12 ਬੋਰ ਦੀ ਡੀ. ਬੀ. ਐਲ. ਬੰਦੂਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ @ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਘਰੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਇੱਕ .12 ਬੋਰ ਡੀ. ਬੀ. ਐਲ. ਬੰਦੂਕ ਦੇਸ਼ੀ ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬੰਦੂਕ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੀ. ਬੀ. ਐਲ. ਬੰਦੂਕ ਇਸ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਸ਼ੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ .315 ਬੋਰ ਦੀ ਰਾਈਫਲ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ।

8. ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 161 Cr.P.C ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ। ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨਾ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ 19 ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਾਰਾ 319 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ।

9. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 319 ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

647

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

10. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ 16 ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ 11-ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ 12-ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਅਤੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੀਡਬਲਯੂ 13 ਨੇ ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਟ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ

ਪੀਡਬਲਯੂ 14- ਓ. ਪੀ. ਅਗਰਵਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ 15-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 16-
ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

11. ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ
1-ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ 3-ਡਾ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਸੀ ਪੀਡਬਲਯੂ 4-ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ 5-
ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ (ਜ਼ਖਮੀ), ਪੀਡਬਲਯੂ 7 - ਚਰਣਜੋਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਪੀਡਬਲਯੂ 8-ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮਾਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ 9-ਭੂਪਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 10-ਭਾਗ ਸਿੰਘ।

12. ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ੀ ਨੇ ਡੀ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤਾ
ਅਤੇ ਗਲਤ ਫਸਾਉਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਡੀ ਡਬਲਯੂ 1-ਡਾ. ਰੂਬੀ
ਓਬਰਾਏ, ਡੀ ਡਬਲਯੂ 2-ਡਾ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡੀ ਡਬਲਯੂ 3-ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਅਤੇ ਡੀ
ਡਬਲਯੂ 1-ਸਤੀਸ਼ ਗਰੇਵਰ, ਡੀ ਡਬਲਯੂ 2-ਜੰਗ ਸਿੰਘ, ਡੀ ਡਬਲਯੂ 3 ਡਾ.ਓ. ਪੀ. ਅਗਰਵਾਲ, ਡੀ.
ਡਬਲਯੂ-4 Dr.Harminder ਸਿੰਘ, ਡੀ ਡਬਲਯੂ-5 ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਡੀ ਡਬਲਯੂ-6
ਸ਼ਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ।

13. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਵਾਦ ਦੀ
ਕਹਾਵਤ ਬਣ ਗਈ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਦੇ
ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ, 22 ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ
ਸਨ, ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਤਹਿਤ ਦੰਗੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ੀ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ
ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਕੀ 21 ਦੇਸ਼ੀ
ਧਾਰਾ 148 ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਪਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

14. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਬਾਕੀ ਨੌਂ ਦੇਸ਼ੀਆ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ

ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ, ਧਾਰਾ 302,307 ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਤਹਿਤ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਨੌਵਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਧਾਰਾ 149 ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਗਈ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

2010 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲਜ਼ No.17-18 ਅਤੇ 2009 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲਜ਼ ਨੰਬਰ 2434-35 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

15. ਕਰਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਕਰਾਸ ਕੇਸ (ਮੁੱਖ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ) ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਜ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਨੂੰ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 319 ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 148 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

16. ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਛੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 2010 ਦਾ No.17-18

ਅਤੇ 2009 ਦੇ 2434-2435 ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ

ਹੈ।

ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦੋ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਆਦੇਸ਼।

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 649

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ No.1853 ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਇਸ ਲਈ 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1853 ਨੂੰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਵਿਰੁੱਧ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਥਿਤ ਦੋਵੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸੈੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇ ਮੁਲਜਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1855 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਅੰਤਮਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

17. ਫਿਰ 2010 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲਸ 17-18 ਅਤੇ 2009 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲਸ 2434-2435 ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਹਨ:

(i) ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਦੋ ਪੀੜਤਾਂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਨੌਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1 ਤੋਂ 3 ਸੱਟਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵੱਜਣ ਕਾਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਕਿ 4 ਤੋਂ 9 ਸੱਟਾਂ ਤੇਜ਼ ਧਾਰ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਕਾਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1 ਤੋਂ 4 ਸੱਟਾਂ ਆਰਮਜ਼ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ 5 ਤੋਂ 9 ਅਤੇ 11 ਸੱਟਾਂ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੱਟ ਨੰ. 10 ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਹਥਿਆਰ ਕਾਰਨ ਲੱਗੀ ਸੀ।

650

ਸਰਬਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

(2013) 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

(ii) ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਤੋਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ। ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਪੀਡਬਲਯੂ 3-ਡਾ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਛੇ ਸਧਾਰਣ ਸੱਟਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਪੰਜ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਜੋ 'ਸਧਾਰਣ' ਵੀ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਟ ਆਰਮਜ਼ ਹਥਿਆਰਾਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਸੀ।

(iii) ਦੋ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

(iv) ਨਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੇਸ਼ੀ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(v) ਘਟਨਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਕਰਣ ਦੇਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤਿਕਥਨੀ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਦੇਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਢਾਈ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਦੇਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

(vi) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਤੂੜੀ ਤੋਂ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

(vii) ਇਹ ਘਟਨਾ 3 ਮਈ, 2001 ਦੇ ਤੜਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੰਬਾਇਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੇ ਫਸਲ ਦੀ ਵਾਢੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਏ ਝਗੜੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 651

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਰਾਜੂ, ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਾਤਕ ਬੀ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

(viii) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅੱਠ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਗਵਾਹ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਗੰਡਸੀ ਅਤੇ ਲਾਠੀ ਵਰਗੇ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਘਟਨਾ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਸੱਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਵਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਇਕੱਤੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਇੱਕ ਅਤਿਕਥਨੀ ਸੀ, ਇਹ ਦੇਸ਼ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਕੱਤੀ ਦੇਸ਼ੀ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ, ਇੱਕ ਅਤਿਕਥਨੀ ਸੀ।

18. 2010 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲਜ਼ ਨੰ. 17-18 ਅਤੇ 2009 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲਜ਼ ਨੰ. 2434-2435 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਸਿੱਟਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਸ਼ੱਕੀ ਸਨ।

ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤੂੜੀ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਅਟੱਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਸਫਲ ਜਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 11), ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 12) ਅਤੇ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 13) ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੰਸਕਰਣ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਕੇ 'ਤੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਓ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਧਾ ਦਰਜਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ।

652

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

19. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਜਾਵਟ ਅਤੇ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਕਸਰ ਪੀਡਤ ਧਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵੇਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਉਲਟ ਪੱਖ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਰਾਧ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਲੋਕ ਕਈ ਹਥਿਆਰਾਂ ਸਮੇਤ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ,

ਇਸ ਲਈ, ਝੂਠੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਇਹ

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ

ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

20. ਅਸੀਂ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਲ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਅਕਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਉਰਫ ਅਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (2004) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.

224, ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:

"11. ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਚਕਾਰ ਗੰਭੀਰ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ੀ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਬੂਤ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਇਹ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤੂਫ਼ੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਇੱਕੋ ਗਵਾਹ ਨੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਸਾਇਆ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 653

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਉਹੀ ਸਬੂਤ ਤੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

21. ਇਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ। ਬਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (1975) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 511, ਜਿੱਥੇ

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤੂੜੀ ਤੋਂ, ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਝੂਠ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਝੂਠ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਜਿੱਥੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤੂੜੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਤੂੜੀ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਅਟੁੱਟ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਕੇਸ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

22. ਗਣੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, 2008 (11) ਸਕੇਲ ਵਿੱਚ

567 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ:

"। ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਹਿ-ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਬੂਤ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

23. ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 643, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਝੂਠੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਹਵਾਲਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ:

". ਜਿੱਥੇ ਤੂੜੀ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,

ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਸਬੂਤ ਮਿਲੇ ਹਨ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਝੂਠ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ "ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਯੂਨੇ ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਓਮਨੀ ਬਸ" ਕਹਾਵਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। "ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਯੂਨੇ ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਓਮਨੀ ਬਸ ਵਿੱਚ " ਕਹਾਵਤ ਨੂੰ ਆਮ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰੁਤਬੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਈ ਹੈ।

24. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕੋਰਟ ਉਗਾਰ ਅਹਿਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, ਏ. ਆਈ. ਆਰ 1965 ਐਸ. ਸੀ.

277, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਯੂਨੇ ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਓਮਨੀ ਬਸ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਵਿੱਚ ਫਾਲਸਸ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਯੂਨੇ ਫਾਲਸਸ ਇਨ ਓਮਨੀ ਬਸ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਵਿੱਚ ਫਾਲਸਸ (ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤ) ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਗਵਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਕੋਈ ਕਣ ਜਾਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤਿਕਥਨੀ, ਕਢਾਈ ਜਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਅੰਲਕਾਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤੂਫ਼ੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰੇ।

25. ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੇ ਸਬੂਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਿਸ ਨੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਅਤੇ ਵਿਗਾੜਾਂ ਅਤੇ ਜਾਂ ਸਿੰਗਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਸਬੰਧਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਕੁਝਤੱਛ ਜਾਂ ਘਟੀਆ ਜਾਂਚ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 655

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਅੰਤਮ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਹਰ ਸਮੇਂ 'ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ' ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਇੰਨੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਬਾਰੇ ਲਏ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਵਾਜਬ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਮਰਥਿਤ ਹਨ, ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਮੁੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

26. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ੀ ਬਣਾਏ ਗਏ 31 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ), ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302,307 ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਤਹਿਤ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਨਾਲ ਪੜੀ ਗਈ 149 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 307 ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੁਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕਾਰਤੁਸ ਦਾਗੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਤੋਂ ਛੇ ਹੋਰ ਕਾਰਤੁਸ ਦਾਗੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਫੜੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ।

27. ਅਸੀਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

656

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇ ਖਾਲੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਤੋਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੁਸਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੁਸ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਉਸ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

28. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਗਾਇਆ

ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਵਾਲਾ ਗੁਜ਼ਕ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੁਣ ਜਾਂਚ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਤੀਜੇ ਦੇਸ਼ੀ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੇਸ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਛੇ ਗਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ 12- ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 13-ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਕਿ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਬਲਕਿ ਬੈਲਿਸਟਿਕਸ ਮਾਹਰ ਦੇ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਦੌਰੇ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ।

29. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 657

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂਜ਼ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ11) ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਾੜੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ

ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਦਾਗੇ ਗਏ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵੀ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਲੇ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰੰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਲਾਨ ਵੀ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਅਤਿਕਥਨੀਪੂਰਨ ਸੰਸਕਰਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 319 Cr.P.C ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਜ਼ੁਕ. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਜੋ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ

- ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਕੇਸ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੇਜਧਾਰ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।----- 1 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ:

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ,

ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਾਂਹ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ

ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ) ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਰਸਮੀ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਅੱਗ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਏ। ਉਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੋਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇਸ਼ੀ, ਜੋ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ, ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਥਿਆਰ ਜਾਂ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. 11 ਵਜੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਥਿਆਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. 12 ਵਜੋਂ ਜ਼ਖਮੀ ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਰਾਈਫਲ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ ਰਾਈਫਲ ਦੀ ਗੋਲੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅੱਠ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੌਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਜੋ ਫਾਇਰ ਆਰਮ ਨਾਲ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆਏ ਸਨ, ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜੀ ਫਾਇਰ ਆਰਮ ਦੀ ਸੱਟ ਕਾਰਨ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਏ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, 21 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਆਰਮਜ਼ ਹਥਿਆਰ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਈ।

30. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

"ਉਹ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਅਰਥਾਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ), ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ੀ/ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਉੱਚਾ

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਮਿਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੱਟਾਂ ਵੀ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਬੰਦੂਕਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ: ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਰਮਜ਼ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆ ਸੀ।

31. ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼। ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302, ਨਾਲ ਪੜੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149, 307 ਨਾਲ ਪੜੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਅਤੇ 324, 379 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਪਾਈਆ।

32. ਇਸ ਲਈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਰੋਕਣਾ ਸੀ। ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਜੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਗਾਈ ਗਈ ਸੀ

33. ਅਸੀਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ

660

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟ

(2013) 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਖੁਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਦਲਵੀਂ ਜਾਂ ਉਸਾਰੂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਹਨ ਜੋ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

34. ਬਲਾਦਿਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਯੂ. ਪੀ. ਏ. ਆਈ. ਆਰ 1956 ਐਸ. ਸੀ. 181

ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਾਮਲਾ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਵਸਨੀਕ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ

ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਸ਼ੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਦਰਸ਼ਕ ਜੋ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਬ੍ਰਾਂਡ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

35. ਬਲਾਦੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ (ਉਪਰੋਕਤ) ਮਾਸਾਲਟੀ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ ਏ. ਆਈ. ਆਰ 1965 ਐਸ. ਸੀ 202 ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਉਦਾਸੀਨ ਗਵਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਨ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

661

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੋਈ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ੀ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਹਵਾਲਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ:

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਅਤੇ ਕੀ ਕਥਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 141 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਪੈਸਿਵ ਗਵਾਹ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੇਕਾਰ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ।

ਅਸੈਂਬਲੀ. ਇਹ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਲਾਦੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਹੱਤਵ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦੇਸ਼ੀ ਸੀ। ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 149 ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ, ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸੇ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੇਸ਼ੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 149 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਜ਼ਾ ਐੱਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਕੇਰੀਅਸ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

662

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

36. ਦੁਬਾਰਾ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ। ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ (1973) 1 ਸੈਕਸ਼ਨ 714 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਧੜੇਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਖਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

37. ਫਿਰ ਮਾਮਲੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਦੇਸ਼ੀ ਮੈਂਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੁਧਾਰਿਆ

ਹੋਇਆ ਸੰਸਕਰਣ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੇਸ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇਸ਼ੀ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਤਰਕ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਤਿੱਖੀ ਸੱਟਾਂ ਲਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਰਤਦੇ ਸਨ।

ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਇੱਕ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਧੜੇਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

38. ਇਹ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਧੜੇਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਰੁਝਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਸਾਨ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਹੱਥ, ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 663

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

"ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

39. ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਆਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਕਿ ਦੇਸ਼ੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦੂਕਾਂ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦਾ

ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ, ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ

ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਪਰ, ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਤਲ ਦੇਸ਼ੀ ਲੱਭਣਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ।

40. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਪੰਜ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਐੱਫ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

41. ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-12) ਅਤੇ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-13) ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 12), ਉਸ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ @ਕਾਲੂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਉੱਤੇ ਡਾਂਗ ਮਾਰੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚਰਨ

ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਚਰਨੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਮਾਰਿਆ। ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮੱਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਗੰਡਾਸੀ ਵਾਰ ਕੀਤਾ।

ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਮੀ ਪੁਤਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਗੰਡਾਸੀ (ਤਿੱਖੇ ਹਥਿਆਰ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 3) ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਮਿਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਧਾਰਣ ਸਨ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇੱਕ ਇਸ ਗਵਾਹ ਉੱਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਦੇ ਤਹਿਤ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

42. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-11) ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਾ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸਧਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 13) ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣਾਤਮਕ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਗਵਾਹ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 12) ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਈਫਲਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ, ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ,

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਖਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਦਰਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 665

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 324 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 149 ਅਤੇ 379 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 149 ਵੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

43. ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ 1855 ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪਾਰਸਲ ਸੀ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾਡੀ ਵਾਲੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਅਪਰਾਧ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਛੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਸਨ, ਖਾਲੀ ਗੋਲੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਐਕਸਪਰਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਇਸਤਰਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 31 ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 9 ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨੌਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਜੋ ਫਾਇਰ ਆਰਮ ਨਾਲ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆਏ ਸਨ, ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

. 44. ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਓਂ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਹਰਬੰਸ ਕੋਰ

666

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ

[2013] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ.

ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ 3) ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰਬੰਸ ਕੋਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸੱਟ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਸੱਟ ਸੀ। ਉਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"ਸੱਟਾਂ 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ ਐਕਸ-ਰੇ ਅਤੇ ਸਰਜੀਕਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਾਏ ਹੈ। ਮਿਆਦ ਦਾ ਸੰਭਾਵਤ ਸਮਾਂ 6 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਟਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹਥਿਆਰ ਬੰਦੂਕ ਸੀ। ਸਾਬਕਾ. ਪੀ4 ਐੱਮ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਾ ਸਹੀ ਕਾਰਬਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮੈਂ ਅੱਜ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਮੇਰੇ ਦਸਤਖਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ। Ex.P-4/A ਚਿੱਤਰ ਹੈ ਜੋ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

45. ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹਰਬੰਸ ਕੋਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਿੱਜੀ ਬਚਾਅ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਖੇਜ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਨਜ਼ਰ

ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਛੇ ਰਾਊਂਡ ਫਾਇਰਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਤੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰੁਕਣ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਲਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੰਸਕਰਣ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ।

46. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ:

ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 667

[ਟੀ. ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਜੇ.]

(1) 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ 1853 ਨੂੰ ਮਰਣ ਕਰਕੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਮੇਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਘੱਟ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(2) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ 1855 ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(iii) ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ 2010 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ 17-18 ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(iv) 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ No.2434-35, ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ

ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਪਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

47. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਸਿੰਘ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੈ, ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ ਡਿਸਚਾਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ

ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।